

## TÜRKİYE'DE GELİR VERGİSİ TARİFESİNİN MALİ SÜRÜKLENME AÇISINDAN İNCELENMESİ: 2009-2019 DÖNEMİ

**Dr. Öğr. Üyesi Cahit ŞANVER**

Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, (sanver@sakarya.edu.tr)

**Halil Emre SAYGI**

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İİBF, (h.emresaygi@gmail.com)

### ÖZET

*Gelir vergisi tarifesi artan oranlı yapısı nedeniyle vergi politikaları açısından birtakım avantajlar sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, yine bu artan oranlı yapının enflasyon ile büyüyen bir ekonomide mali sürüklenme etkisi yaratarak vergi yükünün dağılımını bozması oldukça önemli bir dezavantaj olarak kabul edilir. Maliye politikası mercileri uzun vadede büyümeyi olumsuz etkilememesi için bu etkiyi ortadan kaldırmak amacıyla politik önlemler alırlar. Bu önlemlerden birisi de her yeni vergilendirme dönemi için tarife basamaklarının belli oranda artırılmasıdır. Ancak bu artırımın tutarı hakkında net bir görüş bulunmamaktadır. Bu çalışmada mali sürüklenme etkisinin ortaya çıkmaması için iki farklı endeks kullanılarak gelir vergisi tarife basamaklarının her yıl ne oranda değişmesi gerektiği hesaplanmıştır. Bu doğrultuda; son yıllarda enflasyonla büyüyen Türkiye ekonomisinde mali sürüklenme etkisinin ortaya çıkmaması için gelir vergisi tarife basamaklarının her yıl için belli oranda yeniden ayarlanması gerektiği sonucuna varılmıştır.*

**Anahtar Kelimeler:** Mali Sürüklenme, Gelir Vergisi Tarifesi, Gelir Vergisi Tarifesi Basamak Kayması.

## ANALYSES OF INCOME TAX TARIFF IN TURKEY IN TERMS OF FISCAL DRAG: 2009-2019 PERIOD

### ABSTRACT

*Income tax tariff provides some advantages in terms of tax policies due to progressive structure. In addition, accepted the quite a significant disadvantage of this progressive structure, distort the tax burden distribution by created the fiscal drag effect in economy that growing with an inflation. Fiscal policy authorities take political measures to eliminate this impact so that it does not adversely affect growth in the long run. One of these measures is to increase the tariff levels to a certain extent for each new taxation period. However, there is no clear opinion on the amount of this increase. In this study, in order to prevent the effect of fiscal drag by using two different indexes have been calculated to determine the rate of income tax tariff steps. In this direction; Turkey's economy has grown with inflation in recent years, the fiscal drag effect to prevent the occurrence of income tax tariff's bracket is concluded that every year a certain amount of readjustment.*

**Keywords:** Fiscal Drag, Income Tax Tariff, Income Tax Tariff Bracket Creep.

## 1. Giriş

Gelir vergisi tarifесinin artan oranlı yapısının yarattığı otomatik stabilizatör etkisi, daralma dönemlerinde reel geliri azalan kişilerin alt bir dilime kayarak daha az vergilendirilmesini sağlar. Tam tersi bir dönemde reel gelirler yükseldiğinde de bu etki kişilerin bir üst dilimden vergilendirilmesi sonucunu beraberinde getirir. Bu durum, herhangi bir devlet müdahalesine gerek kalmadan konjonktüre göre otomatik olarak gerçekleştiği için tarifенin olumlu yanlarından birini temsil eder. Ancak ekonomide öyle bir zaman gelir ki, enflasyonist ortam nedeniyle kişilerin nominal gelirleri (görünürdeki) artarken reel gelirleri (gerçekte olan) düşer. Bu nedenle, gelirleri gerçekte artmasa da nominal değer dolayısıyla kişiler bir üst dilimden vergilendirilmeye başlarlar. Bu durum maliye literatüründe mali sürüklenme olarak bilinir. Mali sürüklenme, nominal geliri artan kişilerin daha fazla vergilendirilmesi nedeniyle bir yandan aslında devlete vergi geliri kazandırırken diğer yandan başka bir soruna yol açmaktadır. Bu sorun, daha fazla vergilendirilen kişilerin tüketimlerini azaltması nedeniyle düşen toplam talebin, üretimi ve neticede de milli geliri düşürmesi nedeniyle ekonomik büyümeye olumsuz yansımasıdır. Bu nedenle mali sürüklenme iradi bir müdahale ile çözülmesi gereken bir sorun haline gelmektedir. Ekonomik dalgalanma durumlarında gelir vergisi tarifесinin artan oranlılığına bağlı olarak devreye giren otomatik stabilizatör etkisinin bazı durumlarda bu görevini gerçekleştirememesi halinde ortaya çıkan mali sürüklenme olgusuna karşı devletler, maliye politikası çerçevesinde gelir vergisi tarifесinin basamaklarında ayarlamalar yapmak suretiyle müdahalede bulunabilirler. Yani, enflasyon nedeniyle nominal gelirinin artması sonucu üst dilime kayacak olan mükelleflerin, tarife dilimlerine isabet eden tutarlarda ayarlamalar yapılarak aynı dilim üzerinden vergilendirilmesi sağlanabilir. Otomatik stabilizatöre alternatif olarak iradi olarak yapılan bu müdahalelere “manüel stabilizatör” adı verilmektedir. Burada değinilmesi gereken önemli bir husus, ekonomideki enflasyonist bir dalgalanma sonucu bazı bireylerin reel gelirlerinde değişme olmayacağıdır. Yani, enflasyonist bir ortamda bazı kişilerin gelirleri nominal anlamda artıyor fakat reel anlamda azalırken, bazı istisnai durumlarda ise kişilerin nominal gelirleri artarken reel gelirlerinde herhangi bir değişme olmayabilir. Çalışmada, bu istisnai durum yerine genele yayılmış kabul ele alınmaktadır.

## 2. Literatür Taraması

Mali sürüklenmenin tanımı ve ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin açıklaması ilk kez, 1965 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nde düzenlenen bir konferansta, dönemin Ekonomik Danışmanlar Konseyi (Council of EconomicAdvisers) başkanı olan Gardner Ackley tarafından yapılmıştır. Bu tanım aynı sırada yetkili bir merci tarafından yapılan ilk mali sürüklenme tanımı olarak bilinmektedir. Ackley’e göre sabit vergi oranları ve kamu harcamaları bir süre sonra ekonomide kısıtlayıcı etki meydana getirmektedir. Bu kısıtlayıcı etki vergiler sayesinde bütçe gelirlerinin artmasının yanı sıra ekonomideki gerilemenin yarattığı etkidir. Talebin çok hızlı yükseldiği bazı dönemlerde mali sürüklenme etkisinin işe yarayabileceğini kabul eden Ackley, potansiyel çıktı ile talebin aynı oranda büyümesinin sağlanabilmesi için mali sürüklenme etkisinin büyük bir kısmının veya tamamının ortadan kaldırılmasını önermiştir (Simpson, 1968:143).

Packer (1965) mali sürüklenmeyi, tam istihdam bütçe fazlası ile ilişkilendirmiş ve sürüklenmeden kaçınılması adına, bütçede isteğe bağlı değişiklikler yapılmasını gerekli

görmüştür. Bu gerekliliklerin otomatik olarak meydana gelmeyeceğinin de ayrıca üzerinde durmasının yanı sıra, o dönem mali sürüklenmenin, sosyal güvenlik vergisinin artmasının bir sonucu olduğunu da vurgulamıştır.

Simpson (1968), Güney Afrika özelinde mali sürüklenmenin konseptini, ekonomik büyümeye etkilerini ve Güney Afrika vergi sistemine ait “bulge” vergisiyle ilgisini incelediği çalışmasında, bazı durumlarda toplam talebin kısılması adına mali sürüklenmenin kullanılmasının bir seçenek olduğunu öne sürmüştür. Simpson (1968)’a göre, kişilerin gelirleri yükselirken sabit kalan vergi oran yapısı, mali sürüklenmenin püf noktasıdır. Sonuçta vergi gelirlerinin kişilerin harcanabilir gelirinden daha hızlı yükselmesinin statik bir vergi yapısı nedeniyle ekonomide istikrarsızlık yaratacağını söylemiştir (Simpson, 1968:144).

Her ne kadar ülkeden ülkeye değişen vergi sistemleriyle de ilgili olma olasılığı bulunsa da mali sürüklenmenin yukarıda bahsedildiği gibi “isteğe bağlı olarak” kullanılabilir bir enstrüman olması da tartışmaya açık bir konudur. Zira Immervoll (2001), “Mali sürüklenme: Otomatik bir stabilizatör mü?” sorusu çerçevesinde gerçekleştirdiği çalışmasında bu konuya değinmiştir. Geleneksel görüşün mali sürüklenmeye, vergi matrahının gerçek değerini aşındırması yoluyla daha yüksek vergi yüküne sebep olmasının talebi kısması yönünden bir otomatik stabilizatör görevi atfettiği görülmektedir. Ancak burada gözden kaçırılan gerçek, artan vergi yükünün ücretliler üzerinde baskı yaratmasının yanı sıra işçilik maliyetlerini de artıracaktır. Öyle ki yapılan çalışmalarda, enflasyonist bir dönemde artan vergi yükü nedeniyle işçilerin ücret artışı talebinde bulunduğu gözlemlenmiştir (Immervoll, 2001). Buradan da anlaşılacağı gibi mali sürüklenme sadece ücretli çalışanlar üzerinde değil işverenler üzerinde de bir baskı oluşturmaya meyillidir. Ayrıca yazar bu çalışmasında, işgücü vergi yükü ve vergi sistemleri enflasyona göre ayarlanmadığı dört Avrupa ülkesi örneğini incelemiş, bu ayarlanmalar yapılmadığı takdirde kişilerin ücretlerinin enflasyonist ortamda ılımlı bir baskı altında kalacağı sonucunu elde etmiştir.

2000’lerin başında yapılan bir başka çalışmada Heinemann (2005), düşen enflasyon oranların vergi gelirlerinde olumsuz bir etki yaratacağı yorumundan yola çıkarak, azalan enflasyon ve değişen vergi yapılarının mali sürüklenmeyi sınırlandırdığı sonucuna varmıştır. Yine yakın bir tarihte mali sürüklenmenin vergi geliri esnekliği bağlamında ele alındığı bir çalışmada Creedy & Gemmel (2007), sürüklenme nedeniyle kamunun elde ettiği gelir vergisi hasılatının, kişilerin gelirlerinden daha hızlı artmasına sebep olacağını öne sürmüştür.

Mali sürüklenmeyi konu alan başka bir çalışmada Lee (2009) bu etkiyi; enflasyonun ortalama vergi oranları üzerindeki etkisi olarak açıklamış ve mali sürüklenmeyi “nominal” ve “gerçek” olarak ikiye ayırmıştır. Ona göre mali sürüklenme üç şekilde ortaya çıkabilir. Bunlardan ilki, vergi indirim ve dilimlerinin enflasyona göre ayarlanmaması, ikincisi kazanca göre ayarlanmaması ve sonuncusu da her ikisinin de bir arada olmasıdır. Vergi dilimlerinin enflasyona göre ayarlanmaması nedeniyle oluşan mali sürüklenmeyi “nominal”, elde edilen kazanca göre ayarlanmaması nedeniyle oluşan mali sürüklenmeyi ise “gerçek” olarak nitelendirmiştir. Her ne şekilde olursa olsun sonuçta ise vergi gelirlerinin otomatik olarak artacağını altını çizen yazar, bu durumun Kore ekonomisinde yaşandığını, vergi dilimlerinin enflasyon ya da kazanca endekslenmediği için de mali sürüklenmenin ortaya çıktığını söylemiş ve bir endeks oluşturulmasını önermiştir (Lee, 2009).

Akalın (2000)'a göre mali sürüklenme genel bir tanımla; “Ekonomide enflasyonist etkilerin görüldüğü dönemlerde, vergi sisteminin aşırı esnek olmasının, yatırım ve tüketimleri azaltması sonucunda ekonominin tam istihdama gelmesini engellemesi” durumudur. (Akalın, 2000:328). Şen & Sağbaş (2016)da benzer bir şekilde ama daha detaya girerek mali sürüklenmeyi, “aşırı esnek olarak düzenlenmiş bir vergi sisteminin, özelde kişisel gelir vergisi tarifesinin, genişleme dönemlerinde yatırım ve tüketim kararlarını olumsuz etkileyip azalmasına sebep olarak bu yolla ekonomiyi tam istihdamdan saptırması” olarak tanımlamıştır. Kısaca mali sürüklenmenin yaşanması için gerekli olan şartlar; aşırı esnek bir gelir vergisi tarifesi, konjonktürel genişleme dönemi ve bu iki faktörün tüketim ve yatırımları azaltarak ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemesi olarak sıralanabilir. Ancak burada göz ardı edilmemesi gereken bir nokta; ekonomide tüketim ve yatırım kararlarını etkileyen tek faktörün vergiler olmadığı hususudur. Buradan hareketle mali sürüklenme tanımını yaparken diğer tüm faktörler göz ardı edilir, diğer bir deyişle “ceteris paribus” prensibi esas alınır. Öte yandan aşırı esnek vergi sistemi hakkında literatürde ortak bir tanımın olmaması nedeniyle aşırı esneklik kavramı yazarlar tarafından “yatırım ve tüketim kararlarını bozacak kadar esnek bir sistem” şeklinde öze indirgenmiştir (Şen & Sağbaş, 2016:266-267).

Şenatalar vd. (2007) ise mali sürüklenme olgusuna Packer (1965)'in baktığı noktadan, yani tam istihdam bütçe fazlası perspektifiyle bakmıştır. Ona göre; tam istihdam ile büyüyen ekonomide vergi gelirlerinin sürekli olarak artması kaçınılmaz bir durumdur. Bu durum literatürde tam istihdam bütçe fazlası olarak geçmektedir. Bu artış, harcama veya vergi politikalarının değişmemesi durumunda bile devam eder. İradi bir politikanın sonucu olmayan bu artış tam istihdam bütçe fazlasının GSYİH'nın bir fonksiyonu olmasından ötürüdür. Bu durum GSYİH arttıkça vergi gelirlerinin artması olarak açıklanabilir. İşte büyüyen bir ekonomide otomatik olarak artan bütçe gelirleri (aşırı vergi hasılatı sebebiyle) ekonomiyi aşırı istikrara getirebilir. Bu durum talepte bir düşüş eğilimi meydana getirerek ekonomik gelişmeyi/ büyümeyi yavaşlatabilir (Şenatalar vd., 2007:33).

Diğer yandan Edizdoğan vd. (2018), bir ülkedeki vergi tarifelerinin reel değer yerine nominal değerlere göre düzenlenmesinin matrah kaymasına yol açacağını söyler. Enflasyonun, sabit olarak belirlenen indirim ve istisna oranlarını aşındırması sonucu kişilerin nominal gelirinin artmasına karşın reel gelirinin düşmesi şeklinde ortaya çıkabilen bu durum 1970'lere oldukça önemli bir sorun olarak gündeme gelmiş ve pek çok ülke önlem olarak indirim ve istisna oranlarını enflasyona endekslemeye başlamıştır. Nominal geliri yükselen kişilerin vergi tarifesinde bir üst dilime kayarak daha fazla vergiye tabi olması, yani mali sürüklenme, ilk bakışta ek bir düzenleme gerektirmeden ek vergi geliri sağladığı için devlet adına iyi gibi görünse de gerekli düzenlemeler yapılmaması durumunda kişiler maksimum vergilendirmeye maruz kalacak ve ekonomik düzen sekteye uğrayacaktır (Edizdoğan vd., 2018:219-220).

Pehlivan (2018) daha basit bir dille; gelir vergisi tarifesinin artan oranlı yapısı nedeniyle enflasyonist dönemde kişilerin gelirlerinin gerçekte artmamasına karşın nominal olarak yükseleceğini ve mükelleflerin daha üst dilimden vergilendirilmeye başlayacağını söyler. Böylece mükelleflerin ortalama vergi oranları yükselir ve bu durum da “mali sürüklenme” olarak tanımlanır (Pehlivan, 2018:29-92). Mali sürüklenmeye ekonomide bir hastalık gözüyle bakan Aktan (2001)'a göre bu kavram, enflasyonun etkisiyle kişilerin elde ettikleri gelirin nominal değerinin yükselmesi sonucu daha üst dilimlere kayarak daha yüksek oranlara tabi olması durumuyla açıklanabilir. Bu durum gelir vergisi tarifesinin artan oranlı yapısı nedeniyle

enflasyonist bir ortamda şeklen değişime uğraması olarak da yorumlanabilir (Aktan, 2001). Yukarıda bahsedildiği üzere, tarife yapısına yapılan vurguya binaen mali sürüklenme olgusunun tamamen artan oranlı gelir vergisi tarifesinin doğası gereği işleyen “otomatik stabilizatör” etkisine bağlı olarak gelişmekte olduğu söylenebilir. Burada değinilmesi gereken en önemli hususlardan birisi; ekonomik döngü içerisinde konjonktürün durumuna göre esneklik sağlaması en büyük avantajı olarak görülen gelir vergisi tarifesinin yine bu özelliği nedeniyle bazı şartlar bir araya geldiğinde mali sürüklenme etkisi yaratarak büyük bir dezavantaj oluşturmasıdır (Şen & Sağbaş, 2016:266).

Esener vd. (2019), 1988-2017 dönemleri arasında mali sürüklenme etkisini Türkiye açısından ele alarak bu etkiyi enflasyon, vergi yükü ve gelir vergisi ilişkisi çerçevesinde değerlendirmişler ve son otuz yıla aşkın sürede özellikle beş yılın dikkat çektiğini belirtmişlerdir. İhtiyari maliye politikaların sonraki yıl üzerindeki etkisine odaklanılan çalışmada göze batan bu beş yılda kamu müdahalesinin istenen pozitif etkiyi yaratmadığı sonucunu elde etmişlerdir (Esener vd., 2019:13). Son olarak, Taraktaş & Hacıköylü (2017) Türkiye’de otomotiv sektöründe yapılacak bir Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) düzenlemesinin ülkede ihtiyaç duyulan otomatik stabilizatör işlevini ne kadar gerçekleştirebileceğini ve bu yolla mali sürüklenmenin gelir dağılımı üzerindeki yan etkilerini incelemişlerdir. Çalışmada, Türkiye’de yapılan son düzenlemenin mali sürüklenmeye sebep olduğunu, bu etkinin otomobil arzını etkileyebileceğini ve çalışanların sürüklenme nedeniyle daha yüksek ücretler talep edebileceğini belirtmektedir (Taraktaş & Hacıköylü, 2017).

Türkiye’de mali sürüklenme olgusu, maliye ders kitaplarında karşımıza sürekli çıksa da ulusal literatürde kendine derinlemesine bir inceleme alanı bulamamıştır. Zira, enflasyonla birlikte büyüyen ülkemizde tartışılması gereken önemli bir konu gibi görünmesine karşılık gelir vergisi tarifelerinin mali sürüklenme açısından değerlendirildiği çalışma pek bulunmamaktadır. Bu çalışmada ise; Türkiye’de 2009-2019 yılları arasındaki enflasyon ve kişi başına milli gelir verileri ile gelir vergisi tarife basamak değişimlerinin ilişkisi incelenerek mali sürüklenme kaygısıyla kamu tarafından yapılan düzenlemeler ele alınacaktır. Bu bağlamda, gelir vergisi tarifesi basamaklarının yıllara göre nasıl değiştiğine bakılacak ve mükelleflerin mali sürüklenme dolayısıyla gelir vergisi tarifesinde basamak kayması yaşayıp yaşamadığı, yaşadysa bunun ne oranda gerçekleştiği kullanılan endeksler ile ortaya konulacaktır. Mali sürüklenmenin basamak kaymasına bağlı olarak kişilerin daha fazla vergilendirilmesine sonucunda uzun vadede büyümeyi olumsuz etkilemesine başka bir çalışma konusu olduğu düşüncesiyle değinilmeyecektir.

### 3. Mali Sürüklenme Etkisine Karşı Alınabilecek Önlemler

Mali sürüklenme, bir ülkenin vergi yapısını olumsuz etkileyerek vergi yükü dağılımını bozar. Enflasyonist dönemde kişilerin gelirlerinin nominal olarak artması, artan oranlı tarife yapısı nedeniyle gelir vergisi devletin gelirlerini ve dolayısıyla da mükellefin de yükünü artıracaktır (Lee, 2009: 4-5). Enflasyonun vergi yapısını bozmasını hem kamu hem de birey perspektifinden ayrı ayrı değerlendirmek mümkündür. Kamu yönünden oluşan olumsuz etki “Tanzi Etkisi” olarak bildiğimiz enflasyon döneminde devletin vergi gelirlerinin aşınmasıdır. Birey yönünde oluşan olumsuz etki ise mali sürüklenme sonucu ortaya çıkan ağır vergilemedir. Görüldüğü üzere iki etki de temelde paranın reel değerinin azalmasına bağlı olarak gerçekleşmektedir (Esener, vd., 2019: 3).

Mali sürüklenme etkisinin önlenmesi için temelde iki yol sayılabilir. Bunlardan birincisi, enflasyonist dalgalanma sonucu yatırım ve tüketim kararlarını bozucu etki yaratmayacak aşırı esnek olmayan bir gelir vergisi tarifesinin düzenlenmesidir. İkincisi ise, gelir vergisi tarife basamaklarının ayarlanması suretiyle marjinal vergi oranlarının düşürülmesi ve bu sayede kişilerin gelir etkisinin ikame etkisine nazaran daha ağır basmasının sağlanmasıdır. Bu yolla ekonominin canlanma eğilimi hız kazanabilir (Şen & Sağbaşı, 2016:348).

Akalın (1987) enflasyonist etkinin vergi hasılatı üzerinde yarattığı olumsuz etkileri ele aldığı çalışmada, enflasyonun vergi gelirlerini, bütçe açığı ve mali sürüklenme etkisi kadar etkilediğini söylemiş ve bu durumun ortadan kaldırılması için bir endeks sunmuştur. Bu endeks kullanılarak vergi tarifesi basamaklarında ayarlama yapılmasının mali sürüklenme etkisini ortadan kaldırabileceğini savunmuştur.

Yine Eğilmez (2016) de, maliye politikası yetkisini elinde bulunduranların, optimal bir maliye politikası uygulaması ile kişilerin bir üst dilime kaymasını engelleyecek önlemler alması gerektiğini savunmuştur. Bu önlemler; artan oranlı gelir vergisi tarifesinin konjonktüre göre hareket etmesi olarak yorumlanan otomatik stabilizatör etkisinin tam tersi anlamda, yetkililerin iradi olarak tarife müdahale etmesi şeklinde açıklamış ve bu duruma “manüel stabilizatör” adını vermiştir (Eğilmez, 2016). Buradan hareketle mali sürüklenmenin yaşanmaması için gelir vergisi tarife basamaklarının enflasyon oranına endekslenmesini öne sürmüştür.

Bu çalışmada Türkiye’de 2009 ile 2019 yılları arasında mali sürüklenme olup olmadığı ya da ne kadar olduğu Akalın (1987) ve Eğilmez (2016)’in önerdiği hesaplama yöntemleriyle incelenmeye çalışılacaktır.

#### **4. Mali Sürüklenme Etkisinin Ortadan Kaldırılması Amacıyla Türkiye’de 2009-2019 Yılları Arasında Gelir Vergisi Tarifesine Yapılan İradi Müdahaleler: Manüel Stabilizatör**

Akalın (1987) Türkiye’de 1987 yılında uygulanan vergi politikası sorunlarına değinirken mali sürüklenme etkisini de ele almış ve bu etkinin ortadan kaldırılması için bir endeks uygulanarak tarifelerde ayarlama yapılmasını önermiştir. Buna göre “*kişi başına düşen milli gelirin artış hızı + gerçekleşen enflasyon haddi*” oranında tarife basamağında yapılacak bir artış mali sürüklenme etkisini ortadan kaldırma yetisine sahiptir.

Eğilmez (2016) ise ekonomide daralmayla birlikte enflasyonun gerçekleştiği bir durumda artan oranlı tarife nedeniyle bireylerin nominal gelirlerinin yükselmesi dolayısıyla üst dilimlere kayacağını, bu etkiyi önlemenin yolunun da tarife dilimlerinin “*enflasyon oranında*” ayarlanması olduğunu savunmaktadır. Otomatik stabilizatörün gerçekleşmediği ortamda yaratılan bu suni etkiye “manüel stabilizatör” adı verilmektedir. Bu çalışma için de, gelir vergisi tarifesinin artan oranlılığı sayesinde işleyen “otomatik stabilizatör” etkisinin dışında yapılacak elle/iradi ayarlamalar anlatılırken bu tabir kullanılacaktır.

Çalışmanın takip eden bölümünde, Türkiye’de 2009-2019 yılları için her iki endeksi de kullanarak hesaplamalar yapılmıştır. Çalışmanın uzayıp karmaşıklaşmaması için hesaplamalarda tarifelerin ilk basamağı baz alınmıştır. Bu çalışmada, ilk önce, hesaplama için sadece enflasyon oranını esas alan Eğilmez (2016)’in endeksine, ardından da enflasyon ve kişi başına düşen milli gelirin artış hızını kullanarak hesaplama yapan Akalın (1987)’in endeksine yer verilmiştir. Devam eden bölümlerde, Eğilmez (2016)’in endeksinden bahsederken “Endeks-I” tabiri, Akalın (1987)’in endeksinden bahsederken de “Endeks-II” tabiri kullanılacaktır.



Bu noktada, endeks hesaplamalarına geçmeden önce, mali sürüklenme etkisinin ortaya çıkmasında vergi sisteminin esnek olmasının rolünü açıklama ihtiyacı doğmaktadır. Verginin veya vergi sisteminin esnekliği kavramı, vergi gelirlerindeki artışın milli gelirdeki artışa olan duyarlılığı olarak özetlenebilir (Hepaktan & Erdem, 2011:136-137). Daha açık bir ifadeyle, verginin veya vergi sisteminin esnekliği; vergi gelirlerindeki mutlak değişimin aynı dönemde milli gelirden gerçekleşen mutlak değişime oranlanması ile bulunan değerdir (Yüce, 2004). Bu değer 1'den büyük veya küçük olmasına göre esneklik yorumu yapılır. Buna göre, yapılan hesaplama sonucunda vergi esneklik değerinin 1'den büyük çıkması (ki bu vergi sisteminin esnekliği anlamına gelir), konjonktürün genişleme dönemlerinde daha fazla gelir elde edilmesi durumunu ifade ederken, tam tersi daralma dönemlerinde ise daha düşük gelirin toplanması anlamına gelmektedir (Akar, 2011:28). Verginin esnekliği tarife yapısına göre farklılık arz edebilir. Örneğin, bu çalışmada da ele alınan gelir vergisi tarifesi, artan oranlı yapısı nedeniyle vergi gelirlerinin matrahtan daha hızlı artmasına neden olmaktadır (Turhan, 1998: 282). Buradan hareketle çalışmada incelenen yıllarda gelir vergisi tarifesi esneklik durumu aşağıdaki Tablo 1'de gösterilmektedir.

**Tablo 1: Genel Bütçe Vergi Gelirlerinin Gayrisafi Yurt İçi Hasılaya (2009 bazlı) Göre Esneklikleri, %**

	Vergi Gelirlerinin Yıllık Artışı (%)	GSYH Yıllık Artışı (%)	Esneklik
Yıllar	[1]	[2]	[1/2]
2009	3,33	0,44	7,52
2010	20,07	16,1	1,25
2011	20,69	20,21	1,02
2012	11,5	12,56	0,92
2013	15,86	15,29	1,04
2014	9,3	12,97	0,72
2015	15,82	14,39	1,1
2016	13,84	11,54	1,2
2017	18,22	19,25	0,95
2018	17,9	19,73	0,91

**Kaynak:** GİB (2019b). Erişim Tarihi: 21.11.2019, [https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user\\_upload/VI/GBG/Tablo\\_4.xls.htm](https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_4.xls.htm)

Yukarıdaki Tablo 1'de görüldüğü üzere 2009, 2010, 2011, 2013, 2015 ve 2016 yıllarında esneklik değeri 1'den büyüktür. Buna göre bu yıllar için gelir vergisi tarifesi esnek bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür. Diğer taraftan 2012, 2014, 2017 ve 2018 yıllarında ise esneklik değerinin 1'den küçük olması tarifesi bu yıllar için esnek bir yapıda olmadığını göstermektedir. Ancak esneklik değerinin 1'den küçük olmasına rağmen 2014 yılı hariç diğer yıllarda 1'e oldukça yakın olduğu görülmektedir. Yukarıdaki tablodan hareketle, bu çalışmada mali sürüklenmenin varlığının incelendiği 2009-2019 yılları arası için gelir vergisinin genellikle esnek bir yapıya sahip olduğu ve buna dayanarak bu yıllar arasında ekonominin mali sürüklenme yaşaması adına uygun bir ortam bulunduğu yorumu yapılabilir.

#### 4.1. Endeks-I' e Göre Yapılan Hesaplamalar

Bu bölümde Eğilmez (2016)'in önerisinden yola çıkarak, gelir vergisi tarifesinin mali sürüklenme etkisi yaratmaması için her yıl enflasyon oranında artırılmasına dair hesaplamalar yapılmıştır. Ele alınan her yıl için bir önceki yıldaki veriler ile mevcut veriler karşılaştırılarak endeks hesaplaması sonrasında mali sürüklenme etkisinin ortaya çıkıp çıkmadığı ve olması gereken düzenleme ile gerçekleşen düzenleme arasındaki fark gösterilmiştir. Buna göre, yapılan hesaplamalar sonucunda bir sonraki yıl mali sürüklenme etkisinin ortaya çıkmaması için bir önceki yıl gelir vergisi tarifesi basamağı üzerinde yapılması gereken oransal artış gösterilmektedir. Eğilmez (2016)'in önerisinden hareketle hesaplamada kullanacağımız endeks şu şekildedir:

$$\text{Endeks-I: (Mevcut Yıl Gelir Vergisi Tarifesi İlk Basamağı} \times \text{Enflasyon Oranı)} + \text{Mevcut Yıl Gelir Vergisi Tarifesi İlk Basamağı} = \text{Bir Sonraki Yıl Gelir Vergisi Tarifesi İlk Basamağı Olması Gereken Tutar} \quad (1)$$

Hesaplamalara geçmeden önce her iki endeks için de kullanacağımız verileri bir arada görmek için aşağıdaki Tablo 2 düzenlenmiştir. Bu tabloda her iki endeks içinde hesaplamada kullanılacak olan veriler 2008-2019 yıllarını kapsayacak şekilde verilmiştir. 2008 yılının da dahil edilmesinin sebebi 2009 yılına ait endeksin oluşturulmasında bir önceki yıla ait verilerin kullanılmış olmasıdır. 2019 yılı enflasyon verisi girilirken Ağustos ayı enflasyon oranı kullanılmıştır. Ayrıca 2020 yılı hesaplaması için kullanılacak olan kişi başına düşen milli gelir artış hızının 2019 verisi henüz mevcut olmadığından bu yıla isabet eden tutarın yerine yaklaşık bir değer olabileceği kanısıyla çalışmada incelenen son on yılın ortalaması girilmiştir.

**Tablo 2: Yıllara Göre Enflasyon, Kişi Başına Düşen Milli Gelir Artış Hızı ve Gelir Vergisi Tarifesinin Birinci Basamağı**

Yıllar	Enflasyon	Kişi başına Düşen Milli Gelir Artış Hızı	Gelir Vergisi Tarifesi İlk Basamağı
2008	10,6	-0,35	7.800
2009	6,53	-5,91	8.700
2010	6,4	6,97	8.800
2011	10,45	9,42	9.400
2012	6,16	3,09	10.000
2013	7,4	6,66	10.700
2014	8,17	3,39	11.000
2015	8,81	4,33	12.000
2016	8,53	1,51	12.600
2017	11,92	5,74	13.000
2018	20,3	1,04	14.800
2019	15,01	3,26	18.000

**Kaynak:** TCMB(2019). Erişim Tarihi: 23.08.2019, <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Fiyat+Istikrari+ve+Enflasyon/Enflasyonun+Hedefleri.> WDI(2019). [https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD.ZG?end=2018&most\\_recent\\_year\\_desc=true&start=2013](https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD.ZG?end=2018&most_recent_year_desc=true&start=2013), GİB(2019a) Erişim Tarihi: 23.08.2019, <https://www.gib.gov.tr/yaridim-ve-kaynaklar/yararli-bilgiler/gelir-vergisi-tarifesi-2019>



2008 yılında Türkiye’de gerçekleşen enflasyon oranı %10,6 olarak açıklanmıştır (TCMB, 2019). Endeks-I’deki diğer bir değişken olan gelir vergisi tarifesi ilk basamağı ise bu yıl için 7.800 TL tutarında belirlenmiştir (GİB, 2019a). Bu verilerin endeksteki yerine konmasıyla ekonominin 2009 yılında mali sürüklenmeye maruz kalmaması için belirlenmesi gereken tarife basamağı tutarının hesaplaması;  $(7.800 \times \%10,6) + 7.800 = 8.626$  olacaktır. Görüldüğü üzere, 2009 yılında mali sürüklenme yaşanmaması için gelir vergisi tarifesi birinci basamağının 826 TL artırılarak 8.626 TL tutarına çıkarılması gerekmektedir. 2009 yılında gelir vergisi tarifesi birinci basamağı ise 8.800 TL olarak belirlenmiştir. Buradan hareketle, bu yıl için yapılan düzenlemenin, Endeks-I’e göre olması gereken tutarı geçtiği ve bundan ötürü ekonomide mali sürüklenme yaşanmadığı söylenebilir. Diğer bir deyişle; 2008 yılından 2009 yılına geçilirken tarife basamağının %10,6 oranında artırılması gerekirken artış %11,5 tutarında gerçekleşmiş ve mükellefler %0,9 oranında bir farkla mali sürüklenmenin olumsuz etkisinden korunmuştur.

Sonraki yıllar için yapılan hesaplamalar yukarıdaki hesaplama ile aynı doğrultuda ilerleyeceğinden özet halinde verilmiştir. Buna binaen hesaplamalar yapılırken Tablo1’de bulunan bilgilerden yararlanılmıştır.

*2010 yılı için yapılacak olan hesaplama;*  $(8.700 \times \%6,53) + 8.700 = 9.268$  şeklinde olacaktır. Yukarıdaki hesaplama sonucuna göre ekonomide 2010 yılında mali sürüklenme yaşanmaması için gelir vergisi tarife basamağının 568 TL artırılarak 9.268 TL olarak belirlenmesi gerektiği görülmektedir. 2010 yılında gelir vergisi tarifesi ilk basamağı ise 8.800 TL olarak belirlenmiştir. Buradan hareketle mükelleflerin 468 TL fark ile mali sürüklenmeden olumsuz etkilendiği söylenebilir. Diğer bir deyişle mükellefler 2010 yılında tarifenin bir önceki yıla göre %6,53 artırılması gerekirken %1,14 artırılması sonucunda %5,38 fark ile daha ağır vergilemeye maruz kalmışlardır.

*2011 yılı için yapılacak olan hesaplama;*  $(8.800 \times \%6,40) + 8.800 = 9.363$  şeklindedir. Endeks-I hesaplamasında ortaya çıkan bu sonuca göre mükelleflerin 2011 yılında matrah kayması yaşamaması için gelir vergisi tarifesi birinci basamağı 563 TL artırım ile 9.363 TL olarak belirlenmelidir. 2011 yılında belirlenen tutar ise 9.400 TL’dir. Dolayısıyla yapılan düzenleme sonucu mükellefler 2011 yılında mali sürüklenmenin yaratacağı olumsuz etkiden kurtulmuştur. Yani; yapılan düzenleme için gereken oran %6,40 iken gerçekleşen oran %6,81 olmuş ve mükellefler aradaki % 0,41 fark ile mali sürüklenme nedeni basamak kayması yaşamamışlardır.

*2012 yılı için yapılacak olan hesaplama;*  $(9.400 \times \%10,45) + 9.400 = 10.382$  şeklinde olacaktır. Hesaplamaya göre 2012 yılında gelir vergisi tarifesi mali sürüklenme etkisinden arındırılması için 982 TL tutarında artırımla 10.382 TL olarak uygulanması gerekmektedir. Ancak bu yılda tarife basamağı 10.000 TL olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla mükellefler 2012 yılında 382 TL bir fark nedeniyle basamak kayması yaşamışlardır. Başka bir deyişle; yapılması gereken değişimin oransal ifadesi %10,45 olması gerekirken % 6 olmuştur ve aradaki %4,45 oranındaki fark ekonomide mali sürüklenme etkisini ortaya çıkarmıştır.

*2013 yılı için yapılacak olan hesaplama;*  $(10.000 \times \%6,16) + 10.000 = 10.616$  şeklindedir. Hesaplama görüldüğü üzere 2013 yılı için ekonomide mali sürüklenme etkisinin ortaya

çıkması istenmiyorsa gelir vergisi tarifesinin önceki yıla göre 616 TL artırılarak 10.616 TL tutarına getirilmesi gerekmektedir. 2013 yılında yapılan düzenleme ise tarife basamağını 10.700 TL'ye yükseltmiştir. Dolayısıyla; tarife basamağında yapılan artışın, olması gerekenden daha yüksek gerçekleşmesi nedeniyle mükellefler, bu yıl için mali sürüklenmenin olumsuz etkisine maruz kalmamışlardır. Yani, etkinin ortaya çıkması için yapılması gereken artırımın tutarın 616 TL iken yapılan artırım 700 TL olmuştur. Oransal olarak açıklamak gerekirse; yapılacak olan %6,16 oranında bir artış mali sürüklenmeyi önlemeye yetecekken yapılan düzenlemenin oranı ise %7 olmuş ve %0,84 oranındaki fark ile etkinin ortaya çıkması önlenmiştir.

*2014 yılı için yapılacak olan hesaplama;*  $(10.700 \times \%7,40) + 10.700 = 11.491$  tutarında olacaktır. Endeks-I'e göre formülü uyguladığımızda, mali sürüklenme etkisinin gerçekleşmemesi için 2014 yılında gelir vergisi tarifesi ilk basamağının 11.491 TL'ye isabet etmesi gerekmektedir. Ancak 2014 yılı gelir vergisi ilk basamağı 11.000 TL olarak belirlenmiştir. Buradan anlaşılacağı üzere mükellefler 491 TL fark ile basamak kaymasına maruz kalmışlardır. Diğer bir deyişle, gelir vergisi tarifesi basamağında yapılması gereken artırımın enflasyon oranı olan %7,40 olması gerekirken, değişim %2,8 olmuştur ve aradaki %4,6'lık fark nedeniyle ekonomide mali sürüklenme etkisi yaşanmıştır.

*2015 yılı için yapılacak olan hesaplama;*  $(11.000 \times \%8,17) + 11.000 = 11.898$  şeklinde olacaktır. Formüldeki hesaplama gereği mükelleflerin basamak kaymasına maruz kalmaması için yeni basamak tutarı 11.898 TL olmalıdır. Ancak verilere göre 2015 yılı için belirlenen tutarın 12.000 TL olduğu görülmektedir. Buradan hareketle; gelir vergisi tarifesi diliminin enflasyon oranından daha fazla yükseltilmesiyle ekonominin mali sürüklenme yaşamasının engellendiği söylenebilir.

*2016 yılı için yapılacak olan hesaplama;*  $(12.000 \times \%8,81) + 12.000 = 13.057$  şeklinde olacaktır. Görüldüğü üzere 2016 yılında mali sürüklenme yaşanmaması için gelir vergisi tarifesi ilk dilimine isabet eden tutarın önceki yıla göre 1057 TL artırılarak 13.057 TL olması gerekmektedir. Ancak 2016 yılında tarifenin ilk basamağı 12.600 TL olarak belirlenmiştir. Aradaki 457 TL'lik fark mükelleflerin mali sürüklenme dolayısıyla basamak kayması yaşamasına sebep olmuştur.

*2017 yılı için yapılacak olan hesaplama;*  $(12.600 \times \%8,53) + 12.600 = 13.674$  şeklinde olacaktır. Görüldüğü üzere, Endeks-I'e göre 2017 yılında tarifenin ilk basamağı 13.674 TL olmalıdır. Bu yıldaki düzenlemeye baktığımızda ise önceki yıla göre %3,1'lik bir artış ile 13.000 TL'ye yükseltirse de enflasyon oranının altında kalınması nedeniyle 674 TL fark ile mali sürüklenme etkisinin ortaya çıkması görülmektedir.

*2018 yılı için yapılacak olan hesaplama;*  $(13.000 \times \%11,92) + 13.000 = 14.549$  şeklindedir. Buna göre 2018 yılı için gelir vergisi tarifesinin birinci basamağı 14.549 TL olursa mali sürüklenme etkisi ortaya çıkmayacaktır. Bu yıl için gelir vergisi tarifesi birinci basamağı ise diğer yıla oranla %13,8 artırılarak 14.800 TL'ye yükseltilmiştir. Enflasyonun diğer yıllara oranla 2-3 puan daha fazla olduğu bu yılda, gelir vergisi tarifesi ayarlamasının da bu denli yüksek oranda yapılması mali sürüklenme açısından önemli bir politika olarak addedilebilir. Nitekim görüldüğü üzere belirlenen tutar formül ile bulduğumuz olması gereken tutarın üzerindedir ve Endeks-I'e göre mali sürüklenme etkisi engellenmiştir.

2019 yılı için yapılacak olan hesaplama;  $(14.800 \times \%20,3) + 14.800 = 17.804$  şeklinde gerçekleşir. Görüldüğü üzere 2019 yılında mali sürüklenme nedeniyle mükelleflerin basamak kaymasına maruz kalmaması için gelir vergisi tarifesi birinci basamağı önceki yıla oranla 3.004 TL artırılarak yaklaşık 17.804 TL olması gerekmektedir. Ancak bu yıl için yapılan düzenleme sonucu tarifenin ilk basamağı 18.000 TL olarak ayarlanmıştır. Buradan hareketle, bu endekse göre, kamu otoritesince yapılan düzenleme sonrasında ekonominin 2019 yılında mali sürüklenmeden olumsuz etkileneyeceği öngörülebilir.

#### 4.2. Endeks-II' ye Göre Yapılan Hesaplamalar

Akalın (1987); mali sürüklenme etkisinin ortadan kaldırılabilmesi için yalnızca enflasyon oranını kullanarak bir endeks oluşturmaktansa, yapacağı hesaplamanın içine o yıl için kişi başına düşen milli gelirin ne oranda arttığını da katmıştır (Akalın, 1987:117). Bu açıdan bakıldığında, bir mükellefin sadece nominal geliri dolayısıyla dilim atlamayacağı, bunun yanı sıra doğal yollardan yani milli gelirin artması sonucu gelirinin yükselmesiyle de dilim atlayabileceği gerçeğinin göz önüne alındığı söylenebilir. Aslen doğru olan da budur. Çünkü devletin vergi gelirlerinin, ekonomisi büyüdükçe/milli geliri arttıkça artması beklenir. Yani, gelir vergisi tarife dilimlerinde ayarlama yapılırken hem enflasyon oranında ayarlama yapılarak mali sürüklenmenin önüne geçilmesi amaçlanırken hem de milli gelirin artışı hesaba katılarak eş oranlı olarak vergi diliminin değişmesi düşünülmüştür. Buradan hareketle endeks şu şekilde olacaktır:

*Endeks-II: [ Mevcut Yıl Gelir Vergisi Tarifesi İlk Basamağı x (Enflasyon Oranı+ Kişi Başına Milli Gelir Artış Hızı)] + Mevcut Yıl Gelir Vergisi Tarifesi İlk Basamağı = Bir* (2)  
*Sonraki Yıl Gelir Vergisi Tarifesi İlk Basamağı Olması Gereken Tutar*

2008 yılı için Türkiye’de gerçekleşen enflasyon %10,6 olarak açıklanmıştır (TCMB, 2019). Yine bu yıl için gelir vergisi tarifesi birinci basamağı 7.800 TL olarak belirlenmiştir (GİB, 2019a). Endeks-II’de diğer endeksten farklı olarak bulunan bir diğer değişken olan “kişi başına milli gelirin artış hızı” ise Dünya Bankası tarafından Türkiye’de 2008 yılı için % -0,35 oranında açıklanmıştır (WDI, 2019). Diğer bir deyişle kişi başına milli gelirden düşüş yaşanmıştır. Bu verilerin Endeks-II’ ye dahil edilmesiyle hesaplama aşağıdaki gibi olacaktır:

$$\begin{aligned} &= \text{Enflasyon Oranı} + \text{Kişi Başına Milli Gelirin Artış Hızı} \\ &= 10,6 + (-0,35) \\ &= 10,25 \end{aligned} \quad (3)$$

2008 yılı verileri ile oluşturulan endeks göstermektedir ki, mükelleflerin 2009 yılında basamak kaymasına maruz kalmamaları için gelir vergisi tarifesi dilimlerinin %10,25 oranında artırılarak düzenlenmesi gerekmektedir. Böylece 2009 yılı gelir vergisi birinci basamağının;  $(7.800 \times \%10,25) + 7.800$  hesaplamasıyla 799 TL tutarında bir artırımla 8.599 TL olması gerekmektedir. 2009 yılında gelir vergisi birinci basamağı gerçekte ise 8.700 TL olarak ayarlanmıştır. Buradan hareketle mükelleflerin 101 TL fark ile basamak kaymasından kurtulduğu söylenebilir. Diğer bir deyişle, gelir vergisi ilk basamağı %10,25 oranında artırılması gerekirken % 11,5 artırılmıştır ve aradaki %0,75 oranında fark ile ekonomi mali sürüklenme etkisinden kurtulmuştur.

Diğer yıllar için yapılacak olan hesaplamalar Tablo 1'de bulunan veriler ışığında aşağıdaki gibi olacaktır. Bundan sonraki yıllara ilişkin hesaplamalar şekil olarak 2009 yılı hesaplamasıyla aynı olacaktır.

*2010 yılı için yapılacak olan hesaplama;*  $(8.700 \times \%0,62) + 8.700 = 8.754$  olacaktır. Buradan hareketle ekonomide 2010 yılında mali sürüklenme yaşanmaması için tarife birinci basamağının 54 TL artırılarak 8.754 TL olması gerekmektedir. 2010 yılı için yapılan düzenleme ise tarife basamağını 8.800 TL'ye yükseltmiştir. Böylece bu yıl için, yapılan düzenlemeyle mükelleflerin mali sürüklenmenin ortaya çıkaracağı basamak kayması etkisinden korunduğu söylenebilir. Zira; tarife %0,62 oranında bir düzenleme yapılması yeterli iken %1,14 oranında bir artış yapılarak mali sürüklenme etkisinin ortaya çıkması engellenmiştir.

*2011 yılı için yapılacak olan hesaplama;*  $(8.800 \times \%13,37) + 8.800 = 9.976$  olacaktır. Özetle, 2011 yılında etkinin ortaya çıkmaması için yapılması gereken artış 1.176 TL tutarında iken, tarifenin ilk basamağı yalnızca 600 TL artırdığı için mükellefler basamak kayması yaşamıştır. Diğer bir deyişle; tarifede yapılması gereken artışın %13,37 oranında olması gerekirken %6,81 oranında bir artış yapılmış ve ekonomide mali sürüklenme etkisi ortaya çıkmıştır.

*2012 yılı için yapılacak olan hesaplama;*  $(9.400 \times \%19,87) + 9.400 = 11.267$  şeklinde olacaktır. Buradan hareketle; gelir vergisi tarifesi basamağında 1867 TL tutarında artırım yapılması gerekirken, yapılan artırımın 600 TL olmasından ötürü ekonomide mali sürüklenme yaşandığı söylenebilir. Oransal ifadeyle; basamak artışının %13,37 oranında olması gerekirken % 6 oranında kalması 2012 yılı için mali sürüklenme etkisini ortaya çıkarmış ve mükellefler basamak kayması yaşayarak bundan olumsuz etkilenmiştir.

*2013 yılı için yapılacak olan hesaplama;*  $(10.000 \times \%9,25) + 10.000 = 10.925$  şeklindedir. Yani, 2013 yılında ekonominin mali sürüklenmeye maruz kalmaması ve mükelleflerin basamak kayması yaşamaması için tarifenin birinci basamağının 925 TL artırılarak 10.925 TL tutarına denk gelmesi gerekiyorken bu yıl için belirlenen tutar 10.700 TL olmuştur. Aradaki 225 TL fark nedeniyle mükellefler daha ağır vergi yüküne muhatap kalmıştır. Diğer bir deyişle; tarifedeki değişim oranının % 9,25 olması gerekirken bu oranın % 7'de kalması mali sürüklenme etkisi oluşmasına sebep olmuştur.

*2014 yılı için yapılacak hesaplama;*  $(10.700 \times \%14,0) + 10.700 = 12.204$  şeklinde olacaktır. Yani, Endeks- II hesaplamasına göre 2014 yılında gelir vergisi tarifesinin ilk basamağının 1.504 TL tutarında bir artırımla 12.204 TL olması gerekmektedir. Ancak bu dönemde gelir vergisi birinci basamağı 11.000 TL olarak ayarlanmıştır. Buradan hareketle mükelleflerin 1.204 TL fark ile basamak kaymasına maruz kaldığı söylenebilir. Diğer bir deyişle, gelir vergisi ilk basamağının % 14 artırılması gerekirken % 2,8 artırılmıştır ve aradaki %11,2 oranında fark ile ekonomide mali sürüklenme yaşanmıştır

*2015 yılı için yapılacak hesaplama;*  $(11.000 \times \%11,56) + 11.000 = 12.271$  sonucunu vermektedir. Buradan hareketle 2015 yılı gelir vergisi tarifesi birinci basamağı 1.271 TL tutarında artırılarak 12.271 TL olması gerekmektedir. Ancak bu dönemde gelir vergisi birinci basamağı 12.000 TL olarak ayarlanmıştır. Buradan hareketle mükelleflerin 320 TL fark ile basamak kaymasına maruz kaldığı söylenebilir. Diğer bir deyişle, gelir vergisi ilk basamağının

%11,56 artırılması gerekirken % 9,1 artırılmıştır ve bireyler % 2,46 oranında fark ile mali sürüklenmenin olumsuz etkisine maruz kalmışlardır.

*2016 yılı için yapılacak hesaplama;*  $(12.000 \times \%13,14) + 12.000 = 13.576$  şeklindedir. Dolayısıyla 2015 yılında sürüklenme etkisinin ortaya çıkmaması için tarife basamağının 1.576 TL tutarında artırımla 13.576 TL olması gerekmektedir. Ancak bu dönemde gelir vergisi birinci basamağı 12.600 TL olarak ayarlanmıştır. Buradan hareketle mükelleflerin 976 TL fark ile basamak kaymasına maruz kaldığı söylenebilir. Diğer bir deyişle, gelir vergisi ilk basamağının %13,14 artırılması gerekirken % 5 artırılmıştır ve % 8,14 oranında fark ile mali sürüklenme yaşanmıştır.

*2017 yılı için yapılacak hesaplama;*  $(12.600 \times \%10) + 12.600 = 13.860$  sonucunu vermektedir. Böylece 2017 yılı için yapılacak düzenleme, 1.260 TL tutarında artırımla tarife basamağının 13.860 TL'ye yükseltilmesi olmalıdır. Ancak bu dönemde gelir vergisi birinci basamağı 13.000 TL olarak ayarlanmıştır. Buradan hareketle mükelleflerin 860 TL fark ile daha fazla vergi yüküne maruz kaldığı söylenebilir. Diğer bir deyişle, gelir vergisi ilk basamağının % 10 artırılması gerekirken %3,1 artırılmıştır ve aradaki % 6,9 oranında fark ile ekonomide mali sürüklenme etkisi ortaya çıkmıştır.

*2018 yılı için yapılacak hesaplama;*  $(13.000 \times \%17,6) + 13.000 = 15.288$  şeklinde sonuç verecektir. Bu hesaplamayla 2018 yılı için tarife basamağının 2.288 TL tutarında artırımla 15.288 TL olması gerekmektedir. Ancak bu dönemde gelir vergisi birinci basamağı 14.800 TL olarak ayarlanmıştır. Buradan hareketle mükelleflerin 488 TL fark ile basamak kaymasına maruz kaldığı söylenebilir. Diğer bir deyişle, gelir vergisi ilk basamağının %17,6 artırılması gerekirken % 13,8 artırılmıştır ve ekonomi % 3,8 oranında fark ile mali sürüklenme yaşamıştır.

*2019 yılı için yapılacak hesaplama;*  $(14.800 \times \%21,3) + 14.800 = 17.952$  şeklinde olacaktır. Buna göre 2019 yılında gelir vergisi tarifesi birinci basamağı 3.152 TL tutarında artırılarak 17.952 TL seviyesine getirilmelidir. Bu dönemde gelir vergisi birinci basamağı 18.000 TL olarak ayarlanmıştır. Buradan hareketle tarife basamaklarında yapılan düzenlemeyle, Endeks-II'ye göre, mükelleflerin olası bir basamak kaymasından korunduğunu söylemek mümkündür. Diğer bir deyişle, gelir vergisi ilk basamağının %21,3 artırılması mali sürüklenmeyi önlemeye yetecek iken, tarifenin ilk basamağı %21,6 oranında artırılmıştır ve böylece % 0,3 oranında bir fark ile ekonomide mali sürüklenme etkisinin oluşmasının önüne geçilmiştir.

## **5. Bulguların Değerlendirilmesi ve 2020 Yılı Gelir Vergisi Tarifesi İlk Basamağı İçin Öneri**

Çalışmada sadece enflasyon oranını hesaplaması bakımından önce Eğilmez (2016)'in önerisini (Endeks-I) ele aldığımızda Türkiye'de 2009-2019 yılları arasında mali sürüklenme etkisinin, bazı yıllarda devamlılık göstermeksizin gerçekleştiği saptanmıştır. Öyle ki, kimi yıllarda tarife basamağı olarak belirlenen tutarın endeks hesaplaması sonucunda ortaya çıkan "olması gereken" tutardan daha az olduğu görülmektedir. Ancak yine de kimi yıllarda da yapılan düzenlemeler Endeks-I'e göre mali sürüklenme etkisinin ortaya çıkmasını engelleyecek düzeye ulaşmıştır.

Diğer yandan Akalın (1987)'in önerdiği üzere enflasyon ve kişi başına milli gelir artış hızının toplamıyla oluşan Endeks-II'ye göre ise; sadece üç yıl için mali sürüklenme etkisi engellenebilmiştir. Bunun nedeni olarak ise; kişi başına düşen milli gelir artış hızının sürekli aşağı ve yukarı yönlü değişkenliği, yine bu değerlerin ilk iki yılda negatif değerli olmasının yanı sıra son altı yıl içinde de %6 civarından %1'lere kadar düşmesi gösterilebilir. Buna ek olarak, 2019 yılı için tarife basamağı ayarlamalarının diğer yıllara nazaran radikal bir değişim sayılabilecek kadar çok yüksek tutulması da nedenler arasında sayılabilir. Bu durum; kamu otoritesinin mali sürüklenmeyi engelleme amaçlı yaptığı bir hareket olarak yorumlanabilir.

Aşağıdaki Tablo 3'de çalışmamızda incelediğimiz yıllar için mali sürüklenme etkisinin ortaya çıkıp çıkmadığının tarife basamakları üzerinden değerlendirmesi bulunmaktadır. Tabloda "Olması Gereken" sütununda verilen tutar, endeks hesaplamasına göre tarifede yapılması gereken değişikliği ifade ederken, "Gerçekleşen" sütunundaki tutar ise o yıl için tarifenin birinci basamağı olarak belirlenen miktarı göstermektedir. "Fark" sütunu da bu iki tutarın olumlu ya da olumsuz anlamdaki farkını göstererek buna bağlı olarak da mali sürüklenme etkisinin ortaya çıkıp çıkmadığı yorumunun yapılmasını sağlamaktadır. Buna göre Endeks-I'e göre yapılan hesaplamalarda 2010, 2012, 2014, 2016 ve 2017 yılları için bu fark "olması gereken" tutar lehine olduğundan mali sürüklenme etkisi ortaya çıkmışken 2009, 2011, 2013, 2015, 2018 ve 2019 yıllarında aradaki farkın "gerçekleşen" tutar lehine olması dolayısıyla ekonomi mali sürüklenme etkisinden korunmuştur. Endeks-II'de ise 2009, 2010 ve 2019 yılları dışındaki tüm yıllarda ekonomide mali sürüklenme etkisinin yaşandığı görülmektedir.

**Tablo 3: 2013-2018 Yılları için Mali Sürüklenme Etkisinin Tarife Basamaklarına Göre Varlığı**

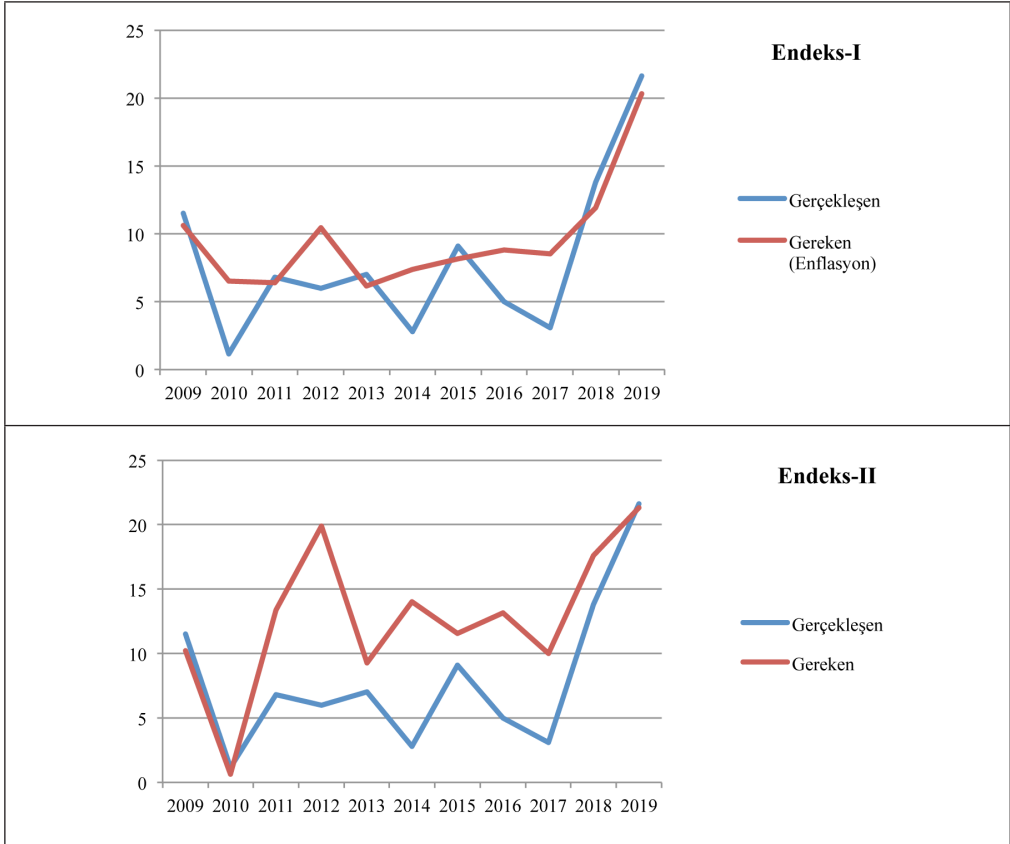
Endeks-I					Endeks-II				
Yıllar	Olması Gereken	Gerçekleşen	Fark	Mali Sürüklenme	Yıllar	Olması Gereken	Gerçekleşen	Fark	Mali Sürüklenme
2009	8.626	8.700	-74	Yok	2009	8.599	8.700	-101	Yok
2010	9.268	8.800	468	Var	2010	8.754	8.800	-46	Yok
2011	9.363	9.400	-37	Yok	2011	9.976	9.400	576	Var
2012	10.382	10.000	382	Var	2012	11.267	10.000	1.267	Var
2013	10.616	10.700	-84	Yok	2013	10.925	10.700	225	Var
2014	11.491	11.000	491	Var	2014	12.204	11.000	1.204	Var
2015	11.898	12.000	-102	Yok	2015	12.320	12.000	320	Var
2016	13.057	12.600	457	Var	2016	13.576	12.600	976	Var
2017	13.674	13.000	674	Var	2017	13.860	13.000	860	Var
2018	14.549	14.800	-251	Yok	2018	15.288	14.800	488	Var
2019	17.804	18.000	-196	Yok	2019	17.952	18.000	-48	Yok

**Kaynak:** TCMB(2019). Erişim Tarihi: 23.08.2019, [https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Fiyat+Istikrari+ve+Enflasyon/Enflasyonun+Hedefleri,WDI\(2019\)https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD.ZG?end=2018&most\\_recent\\_year\\_desc=true&start=2013](https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Fiyat+Istikrari+ve+Enflasyon/Enflasyonun+Hedefleri,WDI(2019)https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD.ZG?end=2018&most_recent_year_desc=true&start=2013), GİB(2019a). Erişim Tarihi: 23.08.2019, <https://www.gib.gov.tr/yarim-ve-kaynaklar/yararli-bilgiler/gelir-vergisi-tarifesi-2019>



Görüldüğü üzere mali sürüklenme etkisi, olması gereken tutarla gerçekleşen tutarın arasındaki farktan ileri gelmektedir. Bu fark her iki endeks için de, değişkenler sebebiyle, farklılaşan bir yapıya sahiptir. Aşağıdaki Grafik 1'in üst kısmında Endeks-I için alt kısmında ise Endeks-II için bu değerlerin yıllara göre oransal seyri gösterilmektedir. Yani, baz alınan yılda mali sürüklenme etkisinin ortaya çıkmaması için yapılması gereken değişim oranının ne olduğu ile yapılan değişim oranının ne olduğunun bir karşılaştırılması yapılmıştır. Endeks I'de durumun yıllara göre değişken bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Zira bazı yıllar yapılması gereken değişimin oranı yapılan oranın bir hayli üzerinde seyrederken bazı yıllarda gerçekleşen oran gereken oranı geçmiştir. Hatta son iki yılda üst üste; gerçekleşen oran, gereken oranın üzerinde kalmış ve mali sürüklenme etkisi de böylece engellenmiştir. Endeks-II'de ise ilk iki yıldan sonra iki trendin arasındaki makasın oldukça açıldığı fakat özellikle son üç yılda bu farkın eriyerek birbirlerine yaklaştıkları açıkça görülmektedir. Bu endeks için 2012 ve 2014 yılları oldukça dikkat çekmemektedir. Öyle ki bu yıllarda gerçekleşen oran ile gereken oran arasındaki fark 10 puandan fazla açılmıştır. Bu fark 2012 yılında gereken oranın bir hayli yüksek olmasından, 2014 yılında ise gerçekleşen oranın oldukça düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Her iki endeks için de 2015 yılı gerçekleşen düzenleme açısından bir sıçrama noktasını barındırmaktadır. Bunun nedenini tam olarak tahmin etmek oldukça güç görünse de, bu durumun; 2014-2016 yılları arasında enflasyon rakamının %8 civarında kalmasından ve hatta 2015 yılından 2016 yılına geçilirken nerdeyse yarım puan azalmasından kaynaklandığını söylemek çok da yanlış olmayacaktır. Diğer yandan 2012 yılında gereken düzenlemenin hat safhada olduğu bir nokta olarak grafikte açıkça görülmektedir. Bunun nedeni olarak ise, 2012 yılına ait veriler düzenlenirken baz alınacak olan 2011 yılında, hem enflasyon oranının hem de kişi başına düşen milli gelir artış oranının %10 civarında gerçekleşmesi gösterilebilir. Bu yüksek oranlar bir sonraki yıl için gereken düzenlemeyi endeks hesaplamaları sonucunda oldukça yüksek seviyeye çekmiştir (Grafik 1).

**Grafik 1: Endeks-I ve Endeks-II için Yıllara Göre Mali Sürüklenme için Yapılması Gereken ve Gerçekleşen Düzenleme Oranları, %**



**Kaynak:** TCMB(2019). Erişim Tarihi: 23.08.2019, <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikası/Fiyat+İstikrarı+ve+Enflasyon/Enflasyonun+Hedefleri> WDI(2019). Erişim Tarihi: 23.08.2019, [https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD.ZG?end=2018&most\\_recent\\_year\\_desc=true&start=2013](https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD.ZG?end=2018&most_recent_year_desc=true&start=2013)

Mali sürüklenme etkisinin bertaraf edilmesi için, her yıl tarife basamaklarının belli bir orana endekslenmesi yapılırken çalışmada kullandığımız hesaplamalarda değişkenler arasında hep bir önceki yılın düzenlenen tarife basamağı kullanılmıştır. Ancak bu düzenlemeye başka bir perspektiften bakmak da mümkündür. Örneğin; Tablo 4’te görüldüğü üzere, çalışmada ele alınan on yıl için 2008 yılından başlayarak, tarife basamağının her sene enflasyon oranı kadar toplanarak artırılması şeklinde de bir hesaplama yapılabilir. Örnek olarak, 2015 yılını hesaplarken bir önceki yılda belirlenmesi gereken yasal tarife basamağı enflasyon oranıyla çarpılarak yine olması gereken tutara eklenecektir. Yani;  $12.314 + (12.314 \times 8,17)/100$  hesabından çıkacak sonuç 13.320 TL olacaktır. Bu hesaplamalar sonunda ise 2009-2019 yılları arasında kümülatif anlamda bir mali sürüklenme yaşanıp yaşanmadığı söylenebilir. Tablo 4 incelendiğinde 2019 yılı için bu hesaplama sonucunda olması gereken vergi basamağı tutarı 24,357 TL’dir. Ancak 2019 yılı için Cumhurbaşkanlığı’na belirlenen tutar ise 18.000TL

olmuştur. Dolayısıyla 2009-2019 yılları arasında enflasyon oranı bazında basamak artışı kümülatif olarak hesaplandığında,2019 yılı için ekonominin mali sürüklenmede olduğu söylenebilir. Sadece enflasyon oranı baz alınarak yapılan bu hesaplama Endeks-I için geçerlidir. Ancak veriler değişse de kümülatif anlamda 2019 yılında mali sürüklenmenin varlığı sonucu Endeks-II için de söylenebilir.

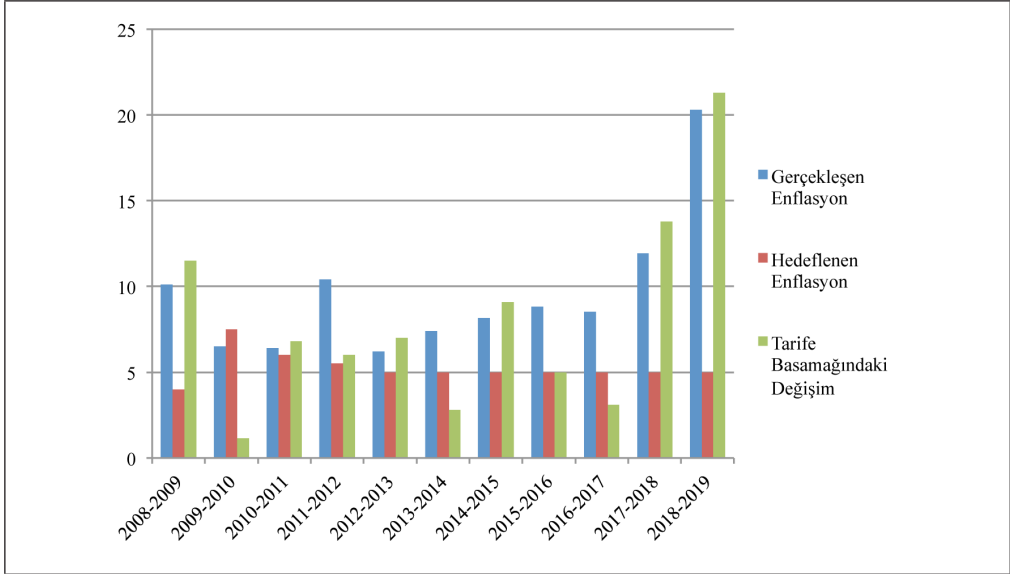
**Tablo 4: Yıllara Göre Enflasyon Oranının Kümülatif Toplamına Göre Gelir Vergisi Tarife Basamağının Durumu**

ENDEKS-I				ENDEKS-II			
Yıllar	Enflasyon Oranı, %	Enflasyona Göre Artırılmış Olsaydı GV Tarifesi İlk Basamak, TL	Uygulanan Gelir Vergisi Tarifesi İlk Basamak, TL	Yıllar	Enflasyon Oranı ve KBMG Artış Hızı Toplamı, %	Toplama Göre Artırılmış Olsaydı GV Tarifesi İlk Basamak, TL	Uygulanan Gelir Vergisi Tarifesi İlk Basamak, TL
2008	10,60	7.800	7.800	2008	10,25	7.800	7.800
2009	6,53	8.627	8.700	2009	0,62	8.600	8.700
2010	6,40	9.190	8.800	2010	13,37	8.653	8.800
2011	10,45	9.778	9.400	2011	19,87	9.830	9.400
2012	6,16	10.800	10.000	2012	9,25	11.698	10.000
2013	7,40	11.465	10.700	2013	14,06	12.623	10.700
2014	8,17	12.314	11.000	2014	11,56	14.127	11.000
2015	8,81	13.320	12.000	2015	13,14	15.399	12.000
2016	8,53	14.493	12.600	2016	10,04	16.976	12.600
2017	11,92	15.730	13.000	2017	17,66	18.241	13.000
2018	20,30	17.605	14.800	2018	21,34	20.536	14.800
2019	15,01	21.178	18.000	2019	18,27	23.695	18.000
2020	-	24.357	-	2020	-	27.054	-

**Kaynak:** TCMB(2019). Erişim Tarihi: 23.08.2019, <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Fiyat+Istikrari+ve+Enflasyon/Enflasyonun+Hedefleri> WDI(2019). [https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD.ZG?end=2018&most\\_recent\\_year\\_desc=true&start=2013](https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD.ZG?end=2018&most_recent_year_desc=true&start=2013), GİB(2019a). Erişim Tarihi: 23.08.2019, <https://www.gib.gov.tr/yarim-ve-kaynaklar/yararli-bilgiler/gelir-vergisi-tarifesi-2019>

Mali sürüklenme etkisinin ortadan kaldırılabilmesi için alınacak önlemlerden biri olan tarife basamaklarının düzenlenmesi yapılırken yıllık enflasyon oranı göz ardı edilemez. Ülkemizde her sene gelir vergisi tarife basamaklarında yukarı yönlü bir değişim yapıldığı aşikar olsa da bu değişimin beklenen veya gerçekleşen enflasyonla ilişkilendirilmesinin zor olduğu söylenebilir. Aşağıdaki Grafik 2’de bu durum açık bir şekilde gösterilmektedir.

**Grafik 2: Tarifede Yapılan Değişimin Gerçekleşen ve Beklenen Enflasyonla İlişkisi**



**Kaynak:** TCMB(2019). Erişim Tarihi: 23.08.2019, <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Fiyat+Istikrari+ve+Enflasyon/Enflasyonun+Hedefleri> GİB(2019a). Erişim Tarihi: 23.08.2019, <https://www.gib.gov.tr/yarim-ve-kaynaklar/yararli-bilgiler/gelir-vergisi-tarifesi-2019>

Yukarıdaki Grafik 2’de yıllara karşılık gelen düzlem dönemler halinde ayrılmıştır. Bunun nedeni; herhangi bir yıl için yapılacak hesaplamada kullanılan endeks verilerinin önceki yıla ait değerlerden elde edilmesidir. Grafik incelendiğinde, sadece 2015-2016 döneminde tarifede yapılan değişim hedeflenen enflasyonla uyum gösterdiği, bunun yanında 2010-2011 ve 2011-2012 dönemlerinde de yaklaşık olduğu görülmektedir. Ancak bu yıllarda gerçekleşen enflasyon, hedeflenen enflasyondan daha yüksek gerçekleştiği için bu düzenleme de mali sürüklenme etkisinin önüne geçememiştir. Bu nedenle, çalışmamızın da odak noktası olan, mali sürüklenme etkisinin ortadan kaldırılabilmesi için bir formül oluşturularak tarifenin buna endekslenmesi hususunun bir gereklilik olduğu açık bir gerçektir.

Çalışmanın genelinde ele alınan bilgiler ışığında 2020 yılında ekonominin mali sürüklenme dolayısıyla basamak kayması yaşamasını engellemek için her iki endeks kullanılarak bir hesaplama daha yapılabilir. Bu hesaplamada, henüz 2019 yılının aralık ayı enflasyon verisi mevcut olmadığından Ağustos ayı verisi kullanılmıştır. Diğer yandan Endeks-II’deki kişi başına düşen milli gelir artışı oranı için ise çalışmada kullanılan son 10 yılın ortalaması alınmıştır. Bu doğrultuda hesaplama şu şekilde olacaktır:

**Endeks-I için;**

$$\begin{aligned} &= (18.000 \times 15,01) + 18.000 \\ &= 2702 + 18.000 \\ &= 20.702 \text{ TL} \end{aligned}$$

**Endeks-II için;**

$$\begin{aligned} &= (18.000 \times (3,26+15,01)) + 18.000 \\ &= 18.000 \times 18,27 + 18.000 \\ &= 3289 + 18.000 \\ &= 21.289 \text{ TL} \end{aligned} \quad (4)$$

Yapılan hesaplamalarda görüldüğü üzere 2019 yılında 18.000 TL olarak düzenlenen gelir vergisi tarifesi ilk basamağının, bir sonraki yılda mali sürüklenme etkisinin ortaya çıkmaması için Endeks-I'e göre % 15,01 oranında yükseltilecek 2.702 TL artırımla 20.702 TL olması gerekmektedir. Endeks-II için ise %18,27 oranında yükseltilecek 3.289 TL artırımla 21.289 TL olmalıdır. Yukarıda belirtildiği gibi bu hesaplamalar yapılırken yılsonu enflasyon oranı yerine Ağustos ayı enflasyon oranı kullanılmıştır. Yıl sonuna kadar ne tür ekonomik gelişmeler yaşanacağı ve yıl sonunda enflasyon oranının ne olacağını kestirmek neredeyse imkansızdır. Diğer yandan kişi başına düşen milli gelirin artış oranı için de ortalama bir değer ele alınarak hesaplama yapılmıştır. Bu oranın da yılsonundaki akıbeti bilinemeyeceğinden kesin bir yargıda bulunmak doğru olmayacaktır. Ancak tüm bunlara rağmen Tablo 4'de de görüldüğü üzere önceki yıllar göz önüne alındığında mali sürüklenme etkisinin önlenmesi için gelecek yıl için tarife basamağında bir artış yapılması gerekmektedir.

## 6. Sonuç

Mali sürüklenme, ekonominin düşük konjunktur dönemindeyken, ortaya çıkan enflasyonist dalganın, gelir vergisi tarifesinin artan oranlı yapısı nedeniyle tüketim ve yatırım kararlarını olumsuz etkileyerek azaltması sonucunda ekonomik büyümeyi engellemesi olarak açıklanabilir. Böyle bir ekonomik tabloda kişiler, gelirleri reel olarak azalmasına karşın nominal anlamda arttığı için gelir vergisi tarifesinde bir üst dilime dahil olmaktadırlar. Bu süreç, reel geliri azalan bireylerin tüketimlerini azaltması şeklinde devam ederek toplam talebin düşmesiyle milli geliri olumsuz etkilemeyle son bulur. Neticede ise ekonomi tam istihdamdan uzaklaşır.

Mali sürüklenme etkisinin ortaya çıkmaması için yapılabilecek olan düzenlemelerden biri tarife basamakları ayarlanarak kişilerin marjinal vergi oranlarının düşürülmesidir. Bu bağlamda Akalın (1987) her yıl tarife basamaklarının enflasyon oranı ile kişi başına milli gelir artış oranının toplamı kadar artırılmasını önermiş ve böylece mali sürüklenme etkisinin ortaya çıkmayacağını savunmuştur. Eğilmez (2016) de tarife basamaklarının her yıl enflasyon oranında artırılmasının sürüklenme etkisini ortadan kaldıracığı fikrini öne sürmüştür. Bu çalışma; bahsedilen bu iki önerinin ekseninde yapılmıştır ve bu bağlamda iki farklı endeks kullanılarak 2009-2019 yılları arasında Türkiye ekonomisi için mali sürüklenme etkisi incelenmiştir.

Yapılan incelemeler sonucunda; Eğilmez (2016)'in önerisi olan Endeks-I'e göre Türkiye'de 2010, 2012, 2014, 2016 ve 2017 yıllarında çeşitli oran ve miktar farklarıyla mali sürüklenme etkisi yaşandığı sonucu elde edilmiştir. Bunun yanı sıra; 2009, 2011, 2013, 2015, 2018 ve 2019 yıllarında ise bu etkinin ortaya çıkmasının engellendiği görülmüştür. Endeks-II için ise mali sürüklenme etkisi yalnızca 2009, 2010 ve 2019 yıllarında engellenebilmiş, diğer yedi yılda bu etkinin ortaya çıkmasının önüne geçilememiştir. Öte yandan; 2009 yılından 2019 yılına kadar geçen sürede her yıl için gelir vergisi tarife basamağının enflasyon oranında kümülatif olarak artırılması yoluyla yapılan hesaplama sonucunda ise 2019 yılı için mali sürüklenme etkisini engelleyecek tutarın, gerçekleşen tutarın oldukça üstünde olmasından dolayı mali sürüklenme yaşandığı saptanmıştır. 2020 yılında mali sürüklenme etkisinin ortaya çıkmaması için bir önceki yıl gerçekleşen tutarın baz alındığı hesaplamada, gelir vergisi tarifesi birinci basamağının Endeks-I'e göre 20.702 TL, Endeks-II'ye göre de 21.289 TL'ye yükseltilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. 2009 yılı baz alınarak yapılan kümülatif hesaplama göre ise

2020 yılında mali sürüklenme etkisinin ortaya çıkmaması için önerilen tutar ise Endeks-I'e göre 24.357 TL iken Endeks-II'e göre ise 27.054 TL şeklinde hesaplanmıştır.

Dolaysız vergilerin genel vergi gelirleri içerisindeki payının yaklaşık %30 oranında olduğu bir vergi sisteminde gelir vergisi üzerinde yapılan bu düzenlemenin bir politika aracı olarak etkisinin sınırlı olacağı düşünülebilir. Ancak, mali sürüklenme olgusu, kişilerin vergilendirildiği dilimi değiştirmek suretiyle vergiye karşı tutum ve kararlarını etkileyebilmektedir. Dolaylı vergilerde bulunan mali anestezi olgusu dolaysız bir vergi olan gelir vergisinde bulunmadığı için fazladan vergi ödemek bireylerin hissettiği vergi yükünü artırarak vergiye karşı olumsuz tavırlara sebep olmaktadır. Maliye politikası adı altında atılacak bir mantüel stabilizatör adımı belki mali anlamda çok büyük etkiler yaratmayabilir ancak kişilerin hissedilen vergi yükünü azaltmak yoluyla vergiye uyumsuzluğunun önüne geçeceği söylenebilir.

Sonuç olarak; son yıllarda yüksek enflasyon sorunuyla yaşayan Türkiye'de mali sürüklenme etkisinin sık sık ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Bu etkinin ortadan kaldırılması için ise gelir vergisi tarife basamaklarının her yıl en azından enflasyon oranında düzenli olarak artırılmasının gerektiği düşünülmektedir.

## **Kaynakça**

- Akar, S. (2013). Vergi gelirlerinin esnekliği ve istikrarı: Merkezi bütçe sınıflandırmasına dayalı ampirik bir analiz. *Maliye Dergisi*,165, 27-37.
- Akalın, G.(1987). *Maliye politikamızın değerlendirilmesi ve yeniden düzenlenmesi*. Erişim Tarihi: 23.08.2019, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/38313>
- Akalın, G. (2000). *Kamu ekonomisi*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Aktan, C.C. (2001). *Ekonomik hastalıklar: Mali sürüklenme*. Erişim Tarihi: 23.08.2019, <http://www.canaktan.org/ekonomi/ekonomik-hastaliklar/hastaliklar/mali-suruklenme.htm>
- Creedy, J., & Gemmell, N. (2007). Tax revenues and fiscal drag: An introduction. *The Australian Economic Review*,40(3), 323-338.
- Edizdoğan, N., Çetinkaya, Ö.,& Gümüş, E. (2018). *Kamu maliyesi*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Eğilmez, M. (2016). *Mali sürüklenme ve Türkiye uygulaması*. Erişim Tarihi: 23.08.2019,<http://www.mahfigilmez.com/2016/01/mali-suruklenme-ve-turkiye-uygulamas.html>
- Esener, S.Ç., Darıcı, B., & Memo, U. (2018). 1988-2017 Dönem araştırması için Türkiye'de mali sürüklenme etkisinin incelenmesi ve değerlendirilmesi. *Journal of Yasar University*, (14), 1-17.
- GİB. (2019a). *Gelir vergisi tarifeleri*. Erişim Tarihi: 23.08.2019, <https://www.gib.gov.tr/yaridim-ve-kaynaklar/yararli-bilgiler/gelir-vergisi-tarifesi-2019>
- GİB. (2019b). *Genel bütçe vergi gelirlerinin gayrisafi yurt içi haslaya (2009 bazlı) göre esneklikleri 2003-2018*. Erişim Tarihi: 21.11.2019, [https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user\\_upload/VI/GBG/Tablo\\_4.xls.htm](https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_4.xls.htm)
- Heinemann, F. (2005). After the death of inflation: Will fiscal drag survive? *Institute for Fiscal Studies*, 22(4), 527-246.
- Hepaktan, C.E., & Çınar, S. (2011). OECD ülkeleri vergi sistemi esnekliğinin panel eşbütünleme testleri ile analizi. *Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4).
- Lee, S.K. (2009). *The effect of fiscal drag on tax revenue and tax burden*. *Public Choice Annual Meeting*. Erişim Tarihi: 03.09.2019, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.581.7839&rep=rep1&type=pdf>



- Immervoll, H. (2001). Fiscal drag- an automatic stabiliser? *Research in Labor Economics*, 25, 141-163.
- Packer, S.B. (1965). Economic significance of fiscal drag. *Financial Analysts Journal*, 21(6), 127-133.
- Pehlivan, O. (2018). *Kamu maliyesi*. Trabzon: Ekin Yayınevi.
- Simpson, F. S. (1968). The concept of 'fiscal drag' and it's relevance to the tax 'bulge' in South Africa. *South African Journal of Economics*, 36(2), 143-155.
- Şen, H., & Sağbaş, İ.(2016). *Vergi teorisi ve politikası*. Ankara.
- Şenatalar, B., Kirmanoğlu, H., Şener, O., &Ataç, B. (2007). *Kamu ekonomisi*. Açıköğretim Fakültesi Yayını, no:1476.
- Taraktası, A., &Hacıköylü, C. (2017). Fiscal drag as an automatic stability tool, in the case of new regulation with price criteria in automotive sectors special consumption tax (SCT). *International Journal of Public Finance*, 2(2), 159-175.
- TCMB.(2019).*Enflasyonhedefleri*.Erişim Tarihi:23.08.2019,<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Fiyat+Istikrari+ve+Enflasyon/Enflasyonun+Hedefleri>
- Turhan, S. (1998). *Vergi teorisi ve politikası*. İstanbul:Filiz Kitabevi.
- TÜİK.(2019). *Kişi başına düşen milli gelir*.Erişim Tarihi: 23.08.2019, [www.tuik.gov.tr](http://www.tuik.gov.tr) > Preİstatistik Tablo
- WDI. (2019). *GDP per capita growth*. Erişim Tarihi: 23.08.209, [https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD.ZG?end=2018&most\\_recent\\_year\\_desc=true&start=2013](https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD.ZG?end=2018&most_recent_year_desc=true&start=2013)
- Yüce, M. (2004). Verginin mali amacı açısından Kırgız sisteminin değerlendirilmesi. *Mevzuat Dergisi*, 78(7).